

Z valdštejnského nábytku v pražském paláci

MILADA LEJSKOVÁ - MATYÁŠOVÁ

Soupis movitých památek, který probíhal v l. 1965—69 na celém území Velké Prahy, pomohl odkrýt a zblízka poznat nejednu uměleckou práci, která by byla jinak unikla našemu podchycení a výtvarnému zhodnocení. Sem patří bezesporu i zůstatky vnitřního zařízení malostranských paláců, ať již slouží novým účelům, vládní reprezentaci nebo stojí dosud nevyužity pod nánosem prachu ve skladištích¹.

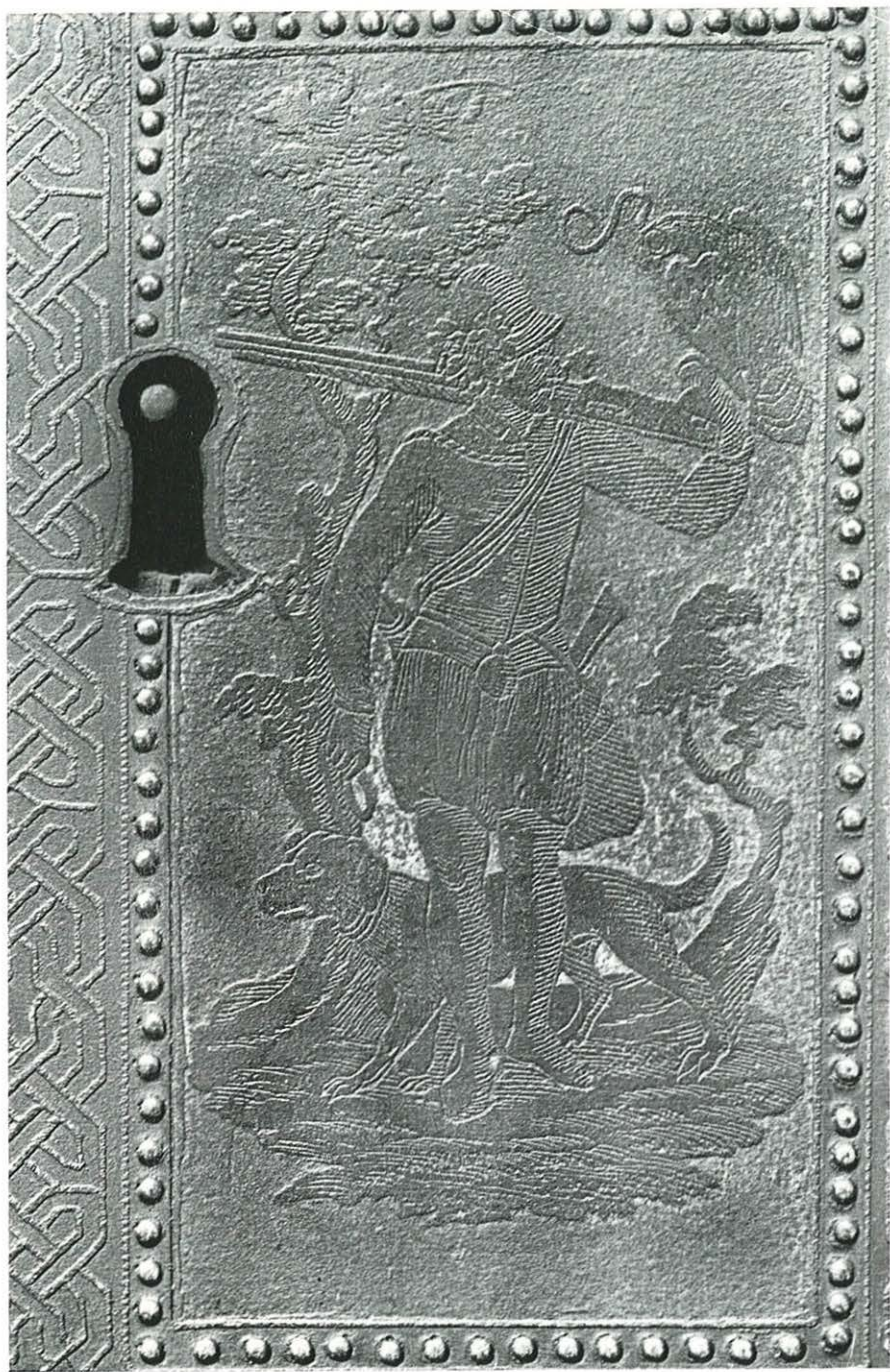
Z velkého množství původního cenného mobiliáře ve Valdštejnském paláci, instalovaného v pianu nobile přední budovy — pokud ovšem neputuje z místa na místo — nás mezi jiným zaujmou dva kusy nábytku, pozoruhodné nejen ornamentální, ale i figurální výzdobou, závislou, jako tolik památek dekoračního umění 16. a 17. stol., na grafických předlohách renesančních kreslířů, rytců a řezáčů.

První z nich je přenosná *cestovní truhla Albrechta z Valdštejna* (52 × 105 × 54 cm), instalovaná v předsíni před jeho pracovnou, typická práce z doby kolem r. 1600, velmi bytelná, celá plechem pobitá a ještě vyztužená svisle i vodorovně kladenými a vzájemně se křížícími pásy, které jsou asi 5 cm široké a jsou připevněny hřeby s kruhovými hlavami. Po stranách má držadla a vpředu silné petlice na zavěšení zámků. Válečná strohost truhlice je poněkud zmírněna malovanými motivy ve výplních, převážně rostlinnými — růžemi a rozvilinami — a vpředu,

ve dvou polích uprostřed pod víkem, dokonce i figurálními.

Přes značnou zašlost barvy poznáváme v levém poli praporečnicka a v pravém pištce s bubeníkem z válečné knihy, Leonhardta Fronspergera, tzv. *Kriegsbuch* který vyšel ve třech dílech ve Frankfurtu n. M. v l. 1571—73². Četné dřevořezby této knihy jsou dílem velice produktivního curyšského Švýcara Josta Ammana. Malby na Valdštejnově truhle jsou volným, méně okázalým přepisem dvou vyobrazení na fóliu 76 a 79 z III. dílu knihy, takže datum vydání 1573 je zároveň termínem post quem pro vznik truhly³.

Druhým kusem nábytku, kterého si v podobné souvislosti povšimneme, je *miniaturní skříňka* (55 × 40 × 21 cm), zhotovená z dubového, tmavě mořeného dřeva. Sestavena je ze dvou nestejně velkých částí na způsob sekretářů nebo kredenčních skříní, z dolní větší se dvěma zásuvkami a malými dvířky vpředu a z horní menší s jedněmi většími dvířky vpředu nad nimi. Ukončující římsička vybíhá uprostřed ve zkosený štítek. Přední strana skříňky je v horní části na přechodu k dolní zdobena výraznou reliéfní řezbou a ostatní plochy na dvířkách, zásuvkách i po straně kovovými rytými destičkami s postavami lovců nebo loveckými výjevy, které navozují domněnku, že skříňka sloužila k úschově drobných loveckých trofejí nebo nábojů a jiných

Detail výzdoby valdštejnské skříňky s postavou sokolníka se psem, rytina v kovu, kolem r. 1600 (snímek I. Muchka)

*Cestovní
plechem pobitá truhla
z Valdštejnského paláce
v Praze, zdobená
malovaným rostlinným
dekorem a figurálními
válečnými motivy,
kolem r. 1600
(snímek I. Muchka)*

potřeb. Výzdoba ovšem nikterak nevylučuje i jiný účel. Destičky, rámované abstraktním, geometricky řešeným pletencem na způsob arabesky, jsou už značně zašlé a při zběžném pohledu málo kontrastní, ale přesto můžeme u jejich loveckých námětů zjistit opětovnou závislost na dřevořezech Josta Ammana, tentokrát na jeho neméně populární knize o lovu, zvané *Jagdbuch* a vydané opět ve Frankfurtu n. M. v r. 1582⁴.

Srovnáme-li tyto grafické předlohy⁵ s loveckými postavami a výjevů na skříňce, máme zároveň možnost nahlédnout do dílny pozdně renesančního kovorytce a seznámit se s jeho mentalitou a přístupem k práci, s níž se vyrovnával značně originálním způsobem. — *Jagdbuch* je kniha velmi obsáhlá, a i když se mnohé scény častěji opakují, je přece jen různých kom-

pozic a jednotlivých figur celá řada. Přesto však zde došlo k výběru, jehož hlavním důvodem byly jistě odlišné rozměry výplní a zásuvek skříňky, jimž musel autor podříditi daný formát dřevořezů, takže mnohdy vytrhl z celého výjevu jenom jeho jednu část. Jindy zase sestavoval dokonce v novou scénu z většího celku vytržené, ale do detailu okopírované figury lovců i zvířat, takže trvá i delší dobu, než se nám podaří v této knize je identifikovat. Vysvětlení je tedy dvojí. Buď měl předlohovou knihu častým užíváním rozpadlou a potřhanou, že musel šetřit ve výběru námětů, nebo si chtěl s prací trochu vyhrát a ukázat i vlastní dovednost při práci tak obtížné, jako je rytí v kovu.

A tak na čelné místo skříňky, tj. na dvířka uprostřed horního dílu, umístil

*Miniaturní
dubová skříňka
z Valdštejnského paláce
v Praze, zdobená řezbou
a rytými kovovými
destičkami
s loveckými motivy,
kolem r. 1600*

*Detail výzdoby
valdštejnské skříňky
s postavou lovce se psem,
rytina v kovu,
kolem r. 1600
(snímky I. Muchka)*

postavu sokolníka se sokolem v ruce a psem u nohou, přejatou beze zbytku do posledního detailu z grafické předlohy, takže listující v knize, kde se tato figura dokonce několikrát opakuje, ji nemůžeme minout a neuvědomit si tuto skutečnost na první pohled. Poněkud zúžený formát vynutil si pouze malé omezení v podání vegetace, terénu a oblohy, což se také velmi dobře podařilo.

Nad sokolníkem ve štítu římsičky jsou v kovu zobrazení dva letící putti, kteří přidržují medailónek se lvem — patrně heraldická aluze na valdštejnského lva, který se opakuje dokonce čtyřikrát v jejich znaku.

Další dvě destičky s postavami samotných lovců jsou umístěny na bočních

stranách horní části skříňky. Vpravo je to myslivec s dlouhým kopím a loveckým psem u nohou, převzatý opět do poslední podrobnosti z předlohové knížky; tentokrát si vybral rytce pouze postavu, vyplňující toliko pravou část dřevořezu, zatímco lovecká fena se štěňaty na pozadí krajiny s říčkou a vesnicí vlevo odpadla. Kovorytec převzal opět jen strom, o který se stojící muž opírá, a část dobře vyřešeného terénu, na kterém stojí.

Poněkud komplikovanější je už postava lovce po levé boční straně. Dlouho jej téměř bezvýsledně hledáme a postrádáme v předlohách, až jej konečně poznáváme — poněkud jinak natočeného a bez kopí — ve výjevu nazvaném „Von einer schönen Hündtin“. Že jej kovorytec převzal více ze strany a ne odzadu, dá se jistě vysvětlit tím, že chtěl dosáhnout vytočení a pohled obou bočních postav směrem k čelní straně skříňky. Jinak detaily oděvu, lovecké trubky na rameni i kordu za pasem jsou opět shodné.

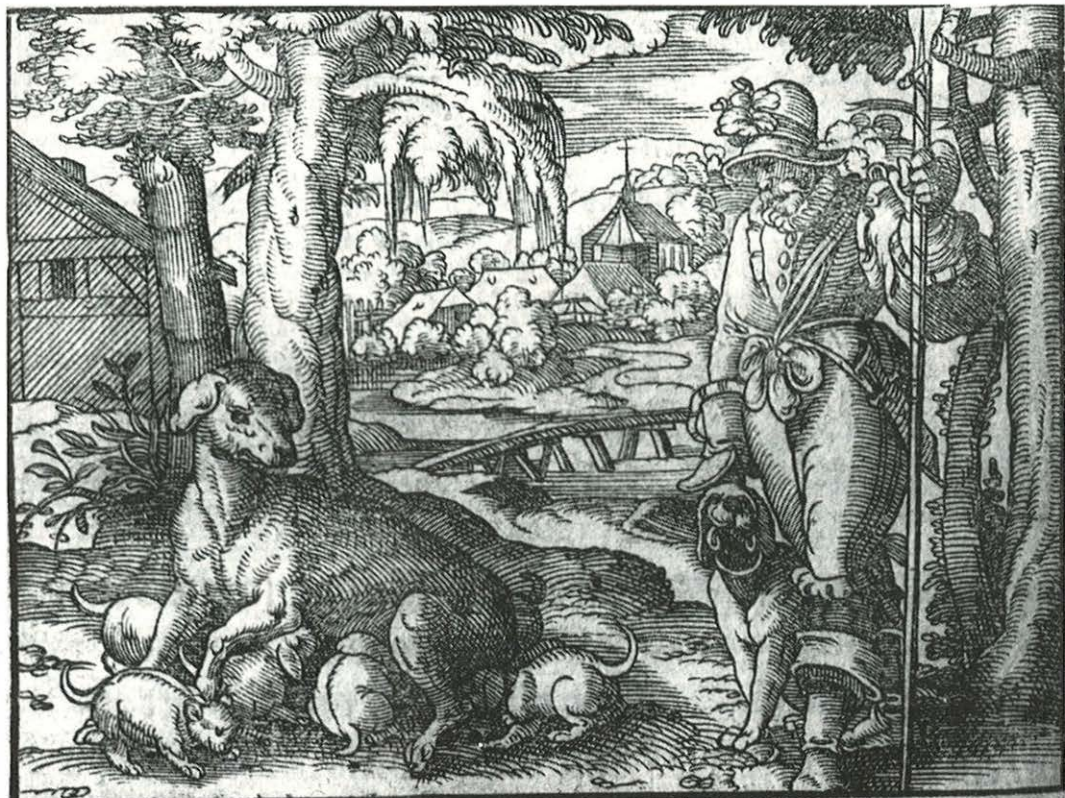
Na dolní části skřínečky bylo třeba umístit na dvě zásuvky čtvercové destičky s jednou úzkou mezi nimi a dvě šířkové obdélné na boční stěny.

Pro obě přední bylo opět použito dílčích motivů z větších, na krajinném pozadí rozvinutých scén. V obou případech jsou to zřejmě náhončí myslivci v běhu s kopím přes ramena a smečkou ohařů po boku, kteří byli na rytých destičkách zredukováni na dva. Jinak jsou opět obě skupiny se svými předlohami shodné. Nutno však upozornit na jednu zajímavost. Jeden z grafických listů — který byl předlohou destičky na pravé zásuvce — má v pravém dolním rohu monogram HS. Není tedy výhradně dílem Ammanovým, ale i některého z jeho spolupracovníků, patrně Hanse Severina, který z neznámých důvodů na ilustraci této knihy vypomohl⁶.

Das XXII. Capitel.

Jost Amman, Figura sokolníka se psem
z knihy *New Jag und Weydwerck Buch* z r. 1582
(reprod. I. Muchka)

*Jost Amman, Lovecký výjev z knihy New Jag und Weydwerck Buch z r. 1582
(reprod. I. Muchka)*

S podobnou situací se zde setkáváme ještě jednou, a to u předlohy pro podélnou destičku ve výplni levé boční strany, znázorňující štvání jelena, pouze jediným honcem a třemi ohaři. Je to opět jen detail, tentokrát vytržený ze středu většího výjevu a rozvedený do šířky. Řezáčem grafického listu je i v tomto případě Ammanovi pouze vypomáhající monografista C M podle signatury v levém dolním rohu, s největší pravděpodobností Christopher Maurer. Protějškem této destičky je na pravé boční straně obdobně zobrazené štvání na kance, kde autor na jednom

z listů série lovu na divoké vepře jednotlivé figury doslova vyexcerpoval a pak volně sestavil do rozlohy, souběžné s šířkou destičky.

Připomněli jsme si již, kdy a kde kniha vznikla. Téměř paralelně v r. 1582 vyšly ovšem i samostatné ilustrace bez odborného textu, tzv. Künstliche Figuren von allerlei Jagd — und Waidwerk, doplněné pouze latinskými a německými verši, kde bylo poprvé uvedeno i jméno rytce Josta Ammana, toho času obyvatele města Norimberka. A právě tyto samostatně vydané lovecké výjevy byly určeny všem

malířům, zlatníkům a sochařům k potřebě i k počt⁷. Můžeme se proto právem domnívat, že posloužily i neznámému autoru valdštejské skříňky — ať již to byl domácí výtvarník nebo cizozemec, nejspíše Němec — a že datum jejich prvního vydání 1582 můžeme opět považovat za terminus post quem pro dobu vzniku destiček, i kdyby skříňka sama byla později sestavena z většího celku.

Poznání obou kusů nábytku z Valdštejského paláce na Malé Straně v Praze a jeho figurální výzdoby nám jen znovu potvrdilo velkou oblibu předlohových knížek v době renesance, které nebyly zdrojem poučení a nápadů pouze dekorátorům stěn a stropů, ale i výtvarníkům, z jejichž rukou vycházely umělecké předměty denní potřeby i rodové reprezentace.

Poznámky

¹ Například ve Valdštejském paláci, kde byly v posledních letech mobiliář, obrazy a měděné nádoby z tzv. Valdštejnova muzea odsunuty do dvou nevhodných skladů bez ohledu na jejich nerovnocennou uměleckou hodnotu jen proto, že připomínaly feudální prostředí. Některé z těchto předmětů, které přežily nevýhody obou „depozitářů“, byly stejně nevhodně instalovány ve vládním kinu, předsíni a přilehlém buffetu v přízemí protějšího Kolovratského paláce.

² Kriegsbuch, Erster Theyl, Ander Theyl, Dritter Theyl ... Alles mit augenscheinlichen schönen Figuren geziert. Gedruckt zu Frankfurt am Mayn ... 1573.

³ Obdobně řešená truhla je i ve sbírkách Městského muzea v Praze, která je opět ozdobena malbami s námětem alegorií pěti smyslů podle grafických předloh Martena de Vos a Raffaella Sadelera.

⁴ Neuw Jag und Weydwerck Buch, Das ist eine grundliche Beschreibung Vom Anfang der Jagten ... Gedruckt zu Frankfurt am Mayn bei Johann Feyerabend ... 1582.

⁵ Ze stejného zdroje čerpal i rožmberský malíř Jiří Widman, když maloval lovecké výjevy pro vstupní sál letohrádku Kratochvíle u Netolic. Viz M. Lejsková-Matyášová: K malířské výzdobě rožmberské Kratochvíle, *Umění* XI/1963, s. 360 ad.; též, *Schweizerische graphische Vorlagen in der Renaissance — Kunst der böhmischen Länder, Zeitschrift für schweizerische Archeologie und Kunstgeschichte*, 27/1970, str. 44—58; též k závěrečné fázi restaurátorských prací ve vstupní síni rožmberské Kratochvíle, *Pam. péče*, 30/1970 (v tisku).

⁶ To ovšem neznamená, že by byl Jost Amman tyto kompozice alespoň nepředkreslil jako u těch, které i sám řezal, poněvadž všechny mají slohové znaky shodné s ostatními.

⁷ Künstliche Wolgerissene New Figuren von allerlei Jagd und Weidwerck, Durch den Kunstreichen Jost Ammon, Wonhafft zu Nürnberg, an Tag gebracht. Allen Liebhabern, Als Malern, Goldschmidt und Bildhauern ... zu Ehren ... Zu Frankfurt am Mayn ... MDLXXXII.